

Ponyi László – Juhász Erika: Kutatások a Nemzeti Művelődési Intézetben (2012-2022)

Bevezetés

A Nemzeti Művelődési Intézet jogelődjénél 2012-től induló változások a vizsgált 10 év távlatában már paradigmaticus átalakulásnak tekinthetők. Az Intézet keretein belül a közművelődési szakmai csúcsszervezet gyökeres átalakítására irányuló reformok – amelyek elsősorban a kulturális törvény közművelődési fejezetének módosulásában és a végrehajtó rendelet megjelenésében váltak normatív szabályozássá – a közösségi művelődés egészére is döntő hatással bírtak. [\[1\]](#)

Miért is beszélhetünk paradigmaváltásról? Azért, mert a gyökeres változások a rendszer minden elemét átalakították. Olyan minőségi, mennyiségi, gondolkodás- és értékbeli elmozdulás történt a 2012-2013-as években, amely a legfontosabb, statisztikailag is igazolható paraméterekben, a szakmai tevékenység, a szervezet, a finanszírozás és a humán erőforrás idősoros adatainak alakulásában volt tetten érhető.

Olyan mérföldköveket említhetünk, amelyek ugyancsak igazolhatják a paradigmaváltás tényét: az állami hozzájárulás folyamatos növekedése a kulturális, közművelődési feladatellátásban, a megyei közművelődési feladatok gyökeres átalakítása, Kulturális Közfoglalkoztatási Program, országos hatású projektszemlélet és belső finanszírozási, pályázati rendszer kialakítása az Intézet falain belül, stratégiai szakmai szövetségek és együttműködések kötése, a szakmai képzések országos hálózatának kialakítása, a szakemberképzés megújítása, a statisztikai adatszolgáltatás minőségi és mennyiségi reformja, a minőségfejlesztés és a szakfelügyeleti munka megújítása, valamint számos mintaprogram és szakmai projekt indítása. Ebben a változások folyamán – összefüggésben a fentiekkel – kiemelt feladattá vált a kutatások megerősödése és újratervezése is.

Kutatások a Nemzeti Művelődési Intézetben (2012-2022)

A tanulmánynak ugyan nem elsődleges feladata, hogy részletezze az Intézet stratégiai céljait, azonban fontos megemlíteni néhány olyan releváns elemet, amelyek a kutatási tevékenységet is nagymértékben meghatározták. A 2012-től elinduló fejlesztési folyamatok egyik legfontosabb célja, hogy a modern 21. századi közösségi művelődés a korábbiaknál intenzívebb módon kapcsolódjon be a társadalom-, gazdaság- és közösségfejlesztési folyamatokba; a kultúra segítségével járuljon hozzá a helyi közösségek megerősítéséhez, a nemzeti összetartozás erősítéséhez, a Kárpát-medencei közös kulturális tér kialakításához és a vidéki Magyarország értékeinek, hagyományainak

feltárásához és megőrzéséhez.

Az Intézet kutatási koncepciójának tervezésében fontos és elengedhetetlen szempontként jelentkezett a felsőoktatási szakemberképzés megújítása, a szakma tudományos alapjainak megerősítése. A fenti stratégiai elképzelések egyik legfontosabb feltételévé vált a szakmán és az Intézeten belül is a különböző társadalomtudományok alapjain nyugvó kulturális, ezen belül a közművelődési szakterületre fókuszáló kutatások újragondolása. Mindez egyidőben és szoros összefüggésben történt a Kulturális Szemle online folyóirat létrehozatalával, a felsőfokú szakemberképzés megújításával, a Közművelődési Tudományos Kutatási Program létrehozásával, az új közösségsszervező szak indításával és a felsőoktatás intézményeivel történő stratégiai együttműködések kialakításával.

Fentiekkel összefüggésben az Intézet kutatási koncepciójában az elmúlt tíz évben a következő, a kutatásokat is érintő átfogó célok fogalmazódtak meg:

- a társadalmi megújulás és összetartozás kulturális alapú és célú tudományos kutatásokkal történő megerősítése;
- a Kárpát-medencei közös kulturális tér tudományos kutatásokkal történő felmérése, erősítése, fejlesztése;
- a Kárpát-medencét érintő más fókuszú kutatások figyelemmel kísérése;
- a nemzetstratégiai szempontok figyelemmel kísérése és érvényesítése a kultúrakutatási feladatok során;
- közös kulturális tudományos együttműködés kiépítésében történő aktív részvétel;
- sokoldalú együttműködés kialakítása a felsőoktatási intézmények szakintézeteivel és szaktanszékeivel, bekapcsolódás a tehetséggondozásba;
- a közösségi művelődés kiemelkedő szellemi, kulturális és tudományos eredményeinek, múltjának, hagyományainak, társadalmi, gazdasági helyzetének elemzése, kutatása, fejlesztése;
- a közösségi művelődés erőforrásaival, szervezetével, finanszírozásával, tevékenységével és humán erőforrásaival kapcsolatos kutatási, felmérési és elemzési feladatok, mindezekkel kapcsolatban fejlesztési javaslatok megfogalmazása;
- együttműködés hazai és határon túli kutatói műhelyekkel, intézetekkel, közös projektek szervezése és bonyolítása;
- a közösségi művelődés szempontjából kiemelt célcsoportok esetében kutatási, felmérési, elemzési feladatok ellátása;
- a kutatások eredményeinek tudományos, illetve szakmai napokon, konferenciákon, valamint tanulmányok, kiadványok és publikációk formájában a szakmai és a szélesebb nyilvánosság elé tárása;
- kutatási tervek, kutatási és közművelődési adatbázisok készítése, kezelése és megosztása, a kulturális, közművelődési feladatok ellátásával kapcsolatos tervezési, szervezési, koordinációs feladatok, az adatok tudományos feldolgozása, javaslatok megfogalmazása.

Örömteli tény, hogy a vizsgált 10 év alatt közel 100 kutatás és felmérés zajlott az Intézet koordinálásában. A történeti távlat és a kutatások számossága már lehetővé teszi, hogy több dimenzióban is megvalósulhasson a kutatások áttekintő (de egyelőre nem részletező és teljességre

törekvő) bemutatása. Ezt a bemutatást ugyanakkor már most is több dimenzióban is megtehetjük. Lehetőség van kronologikusan, az elmúlt 10 év történetét feldolgozva (1), megtehetjük az Intézet szervezeti változásainak összefüggéseiben (2) és tematizálhatjuk a kutatások szakmai céljait és tartalmát illetően is (3).

A kutatások szakmai orientációját, kutatási céljait tekintve 6 nagy csoportról beszélhetünk.

1. A közművelődési területre, annak jellemzőire irányuló vizsgálatok, ezzel összefüggésben a statisztikai feladatok ellátásából és az adatszolgáltatásból nyert idősoros, érvényes és megbízható adatok a tevékenység, a szervezet és a humán erőforrás vonatkozásában.
2. A települések múltjához és jelenéhez, kultúrájához, kultúrafogyasztási szokásaihoz kapcsolódó kutatások.
3. A települések civil, művelődő közösségeit célzó kutatások.
4. Az intézet szakmai projektjeihez, programjaihoz, valamint a felnőttképzéshez kapcsolódó kutatások. Valamennyi jelentősebb programban a résztvevők bemeneti és kimeneti kérdőívet töltöttek ki, és ezekben az esetekben lekérdezésre kerültek a partnerszervezetek is. Nagyban segítette az egyes kutatások eredményességét, a minták elemszámának növekedését az a tény, hogy a résztvevők nem csak interjúalanyként, hanem több esetben kérdezőbiztosként is dolgoztak.
5. Ifjúsággal kapcsolatos felmérések.
6. Egyéb kategóriába sorolható kulturális kutatások és felmérések.

A 2012-2022 közötti időszak három jól elhatárolható kutatási periódusa különböztethető meg.

1. Az átmenet időszaka (2012-2013).
2. A kutatás-szakmai professzió átalakulásának és megerősödésének, valamint a hálózati működés kialakulásának időszaka (2014-2019).
3. A hálózati kutatások és együttműködések időszaka (2020-2022).

A továbbiakban, tekintettel a kronológiára és a szervezeti változásokra, az egyes időszakok jelentősebb kutatásai kerülnek bemutatásra. [\[2\]](#)

1. Az átmenet időszaka (2012-2013)

2012-2013 között az Intézet életében részben az intézmény konszolidációja, részben az új működési feltételek kialakítása és megerősítése volt az elsődleges feladat. A kutatási feladatok a Nemzeti Művelődési Intézet és Képzőművészei Lektorátus Stratégiai Fejlesztési Főosztály Kutatási és Szakinformációs Központ szervezetén belül valósultak meg. 2012-ben zajlott a *közművelődési szakfelügyelet célvizsgálati felmérése*, és a *közművelődési intézmények felnőttképzési kapacitását mérő vizsgálat*. 2013-ban történt a *megyei közművelődési feladatok finanszírozásának vizsgálata*, valamint a *gyorsfénykép az intézeti munkatársakról* című felmérés is. Mindezek már szoros összefüggésben valósultak meg az Intézet átalakulási folyamataival. A Központ elsődleges kutatási feladatai ekkoriban elsősorban a stratégiai fejlesztési javaslatok és döntések kutatásokkal, felmérésekkel történő előkészítésére, másrészt azok hatásának vizsgálatára irányultak.

2. A kutatás-szakmai professzió átalakulásának és megerősödésének, valamint a hálózati működés kialakulásának időszaka (2014-2019)

Az átmeneti időszakot követően, összhangban az Intézet stratégiai céljaival, valamint az egyre szorosabbá váló kapcsolatokkal a felsőoktatás szakembereinek képviselőiből álló Andragógiai Szakbizottsággal, már megjelent a fokozott elvárás a kutatók körében a tudományos fokozat megszerzésére, a felsőoktatásban és egyéb szakmai képzésekben történő oktatásban történő közreműködésre és a magas szintű szociológiai, társadalomtudományos, közművelődés-szakmai, informatikai ismeretek együttes meglétére. Ebben az időszakban már a korábbinál jóval nagyobb mértékben és intenzitással folytatódtak a kutatások és felmérések. 2015 februárjától jön létre a Nemzeti Művelődési Intézet Országos Tudományos és Felsőoktatási Szakmai Központja, amelynek egyik fontos feladata a közművelődési tudományos kutatások szervezése és bonyolítása (Juhász 2022). 2018-tól a kutatási feladatok már a Kultúrakutatói és Képzési Igazgatóság feladatkörében jelentek meg.

A *Kulturális Közfoglalkoztatási Program* (KKP 2013-2018) öt szakaszához köthető felmérések koordinálása és hagyományos kutatási feladatainak ellátása a legnagyobb volumenű munka volt ebben az időszakban. Ezek részben magára a Programra irányultak, részben pedig annak segítségével valósultak meg. A résztvevők és a fogadó partnerszervezetek az indulásnál és az egyes Programok végén kerültek lekérdezésre. Ezekben a vizsgálatokban elsősorban a véleményekre, tapasztalatokra és javaslatokra irányultak a kérdések.

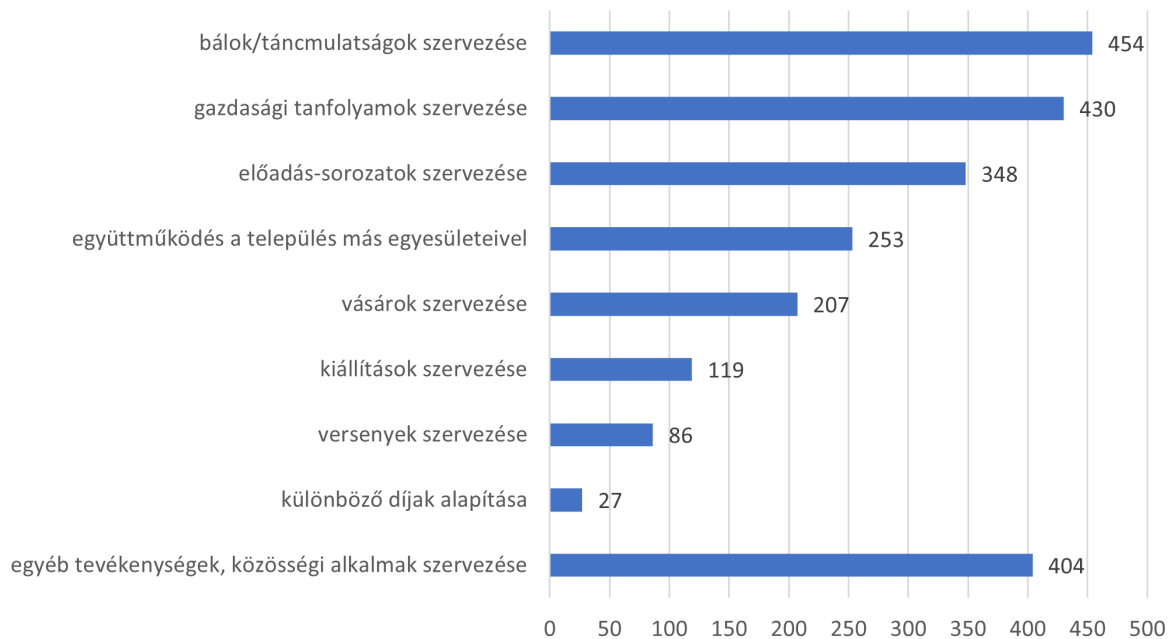
A 2013-2019 közötti időszakban azonban párhuzamosan számos más kutatás is zajlott. 2013-2014 között, a további tervezési munkát megalapozó közművelődés-szakmai adatbázis készült. A Program által érintett településeken felmérésre kerültek a *művészeti csoportok* (Dudás 2015), a *civil szervezetek és ifjúsági közösségek* is. Az Intézet ebben az időszakban mérte a lakosság kultúrafogyasztási és intézményhasználati szokásait is, valamint ugyancsak 2014-ben zajlott a *Leleményes hősök és a települések I. Világháborús emlékévéhez kapcsolódó felmérés* is. A 2. KKP-ban (2014-2015) a *közművelődési szakemberek felmérése és a Magyar Kultúra napjával kapcsolatos első adatfelvétele történt*, amelyet a második kör 2016-ban követett. A 3. KKP során (2015-2016) olyan jelentősnek mondható kutatások és felmérések valósultak meg, mint az *Agorák és IKSZT-k* (Dudás 2016) működésének feltérképezése, valamint a *kulturális alapellátás és tudáskörnyezetének hazai vizsgálata*. 2016 és 2017 között, a negyedik Programban az Intézet két korábbi szakmai projektjének, a *Kapunyitogató Programnak* (Juhász – Ponyi 2016) és a *Látóutaknak* (Izer 2016) hatásmérése is zajlott.

Ugyancsak ebben az időszakban a megemelt *közművelődési és közgyűjteményi normatíva kistelepülések kulturális feladatellátására gyakorolt hatása* is felmérésre került. Az ötödik Programban 2017-2018 között zajlott a *közösségi múlt feltárását szolgáló kutatás* és ugyancsak ebben az évben került lebonyolításra a *települések szakemberellátásának második körben történő felmérése*. 2018 év elején ismétlésre került a *kulturális alapellátás tudáskörnyezetének vizsgálata*, a *Petőfi öröksége* kutatás, az *Agorák* felmérése két körben és a *Tudástár* munkacímű felmérés is. (1. ábra) [3]

1. ábra: Településfeltáró kutatás.

Az egykori gazdakörök leggyakoribb tevékenységei a településeken (db)

(Forrás: Saját szerkesztés)

Fentiekkel párhuzamosan zajlottak továbbá 2017 és 2019 között a *Cselekvő Községek Projekt* keretén belül bonyolított kutatások, amelyek elsősorban a kulturális terület jövőbeni trendjeire, az intézményrendszerre ható társadalmi folyamatokra, az intézményi partnerségekre, a társadalmiasítás, az önkéntesség és a közösségszervezés gyakorlatára irányultak. A projekt eredményeként hét kutatás eredményeként 6 témában jelentek meg kiadványok (Arapovics – Ponyi 2019). A *közösségszervező szakosok kompetenciamérése* 2017 és 2020 között időszakban folyamatosan zajlott (Juhász – Márkus – Benkei-Kovács 2020, 2021) és az *OKJ-és képzésekben részt vevők IKT tapasztalatainak és digitális kompetenciáinak mérése is lezajlott.*

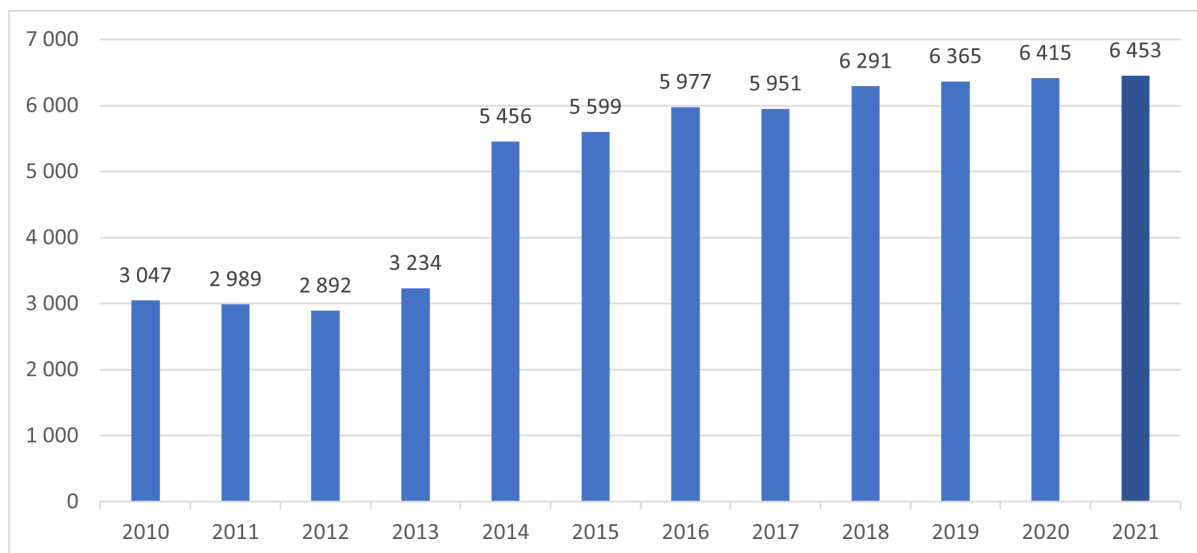
3. Hálózati kutatások és együttműködések időszaka (2020-2022)

A 2019-2022. szeptemberig tartó időszakot a hálózati kutatások és együttműködések időszakának nevezhetjük. Az Intézet szervezeti változásaival összefüggésben a kutatások 2019-től már a Szakmafejlesztési Igazgatóság Kutatási Központjában zajlottak. A megnövekedett kutatási feladatok ellátására, a kutatási feladatok és kutatásszervezés hálózati működésének biztosítására 2021-től regionális kutatói hálózat jött létre ebben a szervezeti keretben. A Kutatási Központ és regionális hálózata feladatául kapta a *statisztikai adatszolgáltatás megyei és országos generálásának nagy volumenű és nagy kihívást jelentő feladatát* is. (2-3. ábra)

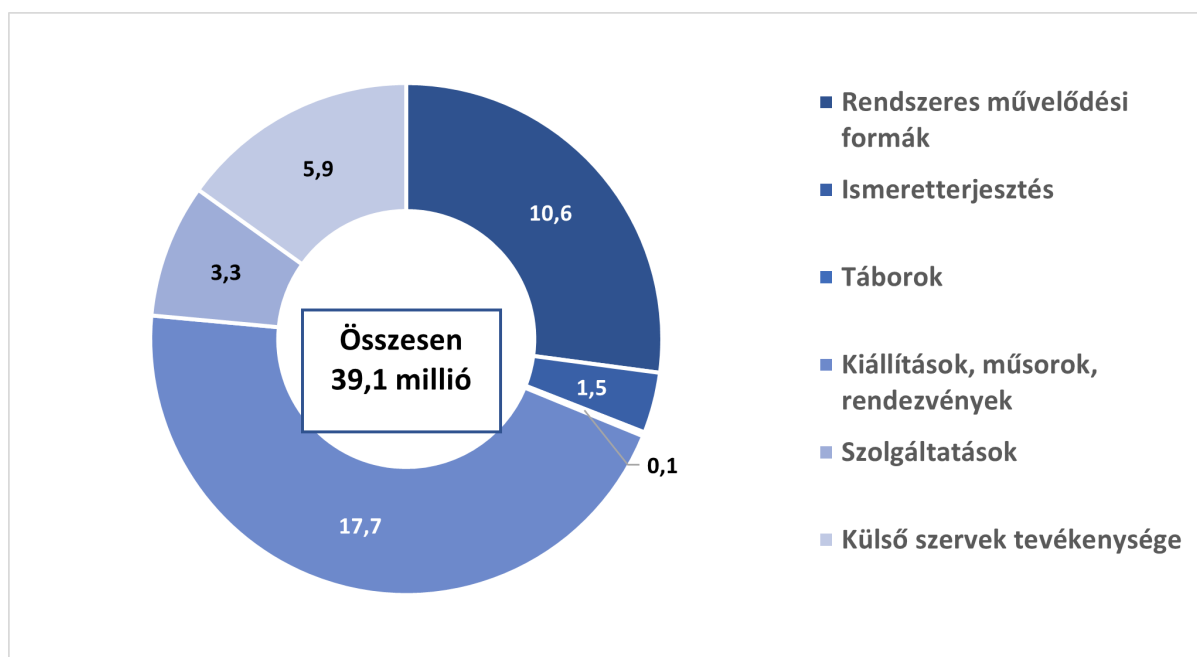
2. ábra: Közművelődési statisztikát beküldő, adatszolgáltató

szervezetek számának alakulása, 2010-2021 (db)

(Forrás: Saját szerkesztés)

3. ábra: Közművelődési statisztika.
Látogatások megoszlása tevékenységtípus szerint 2021
(Forrás: Saját szerkesztés)

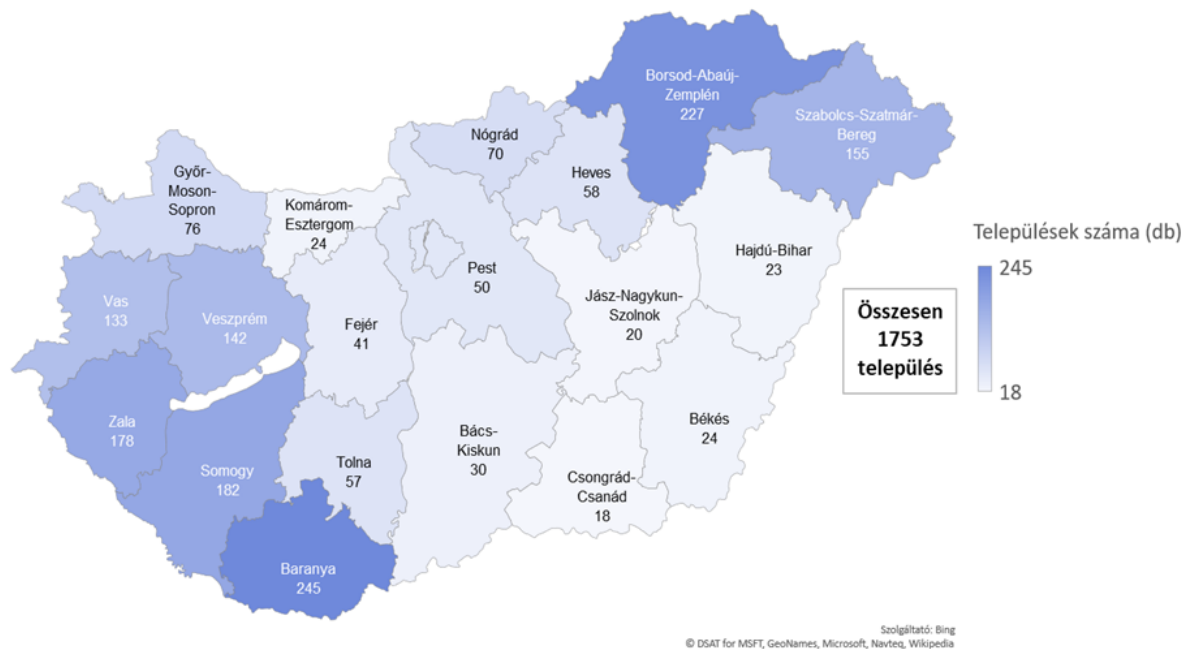

Jól mutatja a megnövekedett feladatokat, hogy a statisztika mellett 2021-ben a Kutatóközpont keretein belül 22 felmérés és kutatás zajlott, a vizsgálatokban az elemszám elérte az 50 000-et, a levéltári kutatásban több mint 29 000 civil szervezet feltárása és adatbázisba rögzítése történt meg ebben az időszakban. A Központ 3 szakmai kiadványt készített elő, 7 régiót elemző tanulmány készült és 3 újabb adatbázis született. Ezek az indikátorszámok a kutatásokat messzemenően támogató intézményi menedzsmentnek, a regionális kutatói személyi állomány felállításának, a megyei igazgatóságok aktív részvételének és a hálózati alapú kutatások megszilárdulásának is köszönhetőek. A 2020-2021-es években a Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programban (KFKP) zajló kutatásokat már 4 központi, 7 kutatási koordinátor, átlagosan 2000 résztvevő és a 19 megyei igazgatóság munkatársai segítették (Juhász – Ponyi 2021). Hasonlóan a Kulturális Közfoglalkoztatási Programban zajló kutatásokhoz, ebben az esetben is, a vizsgálatok részben a

részrtvevők bemeneti és kimeneti mérésére irányultak, részben pedig a Program alanyai maguk is bekapcsolódtak az Intézet kutatásaiba (4. ábra).

4. ábra: Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Program által érintett települések száma
(2021.01.05)

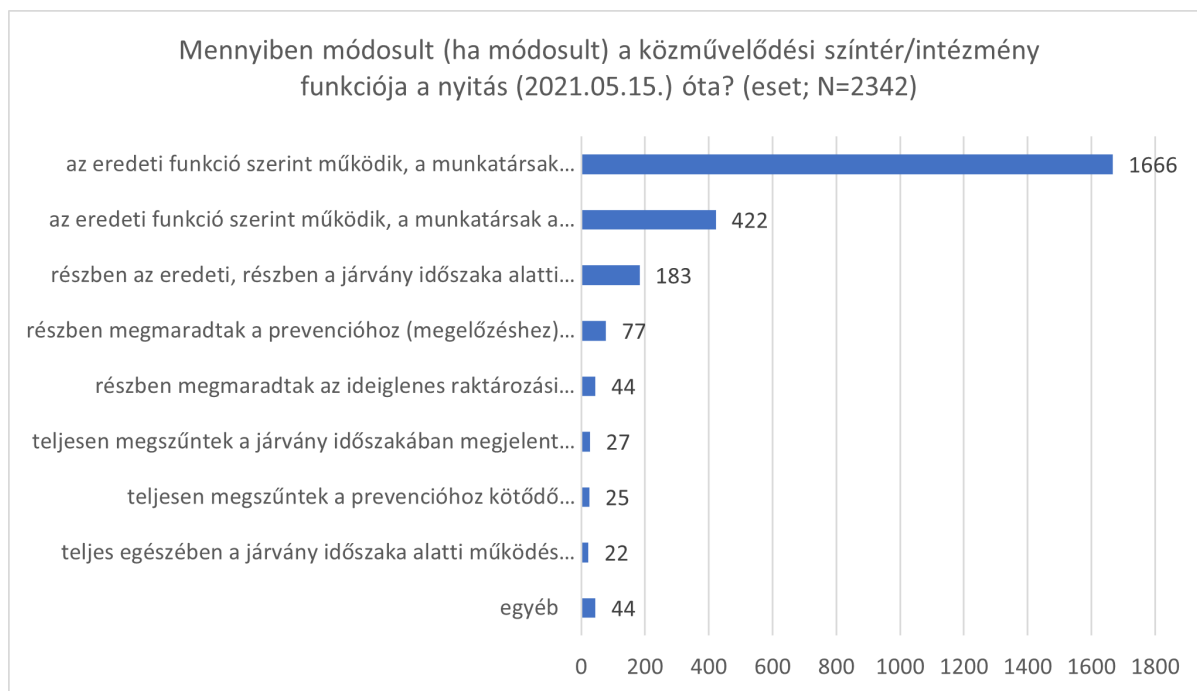
(Forrás: Saját szerkesztés)

A 2019-2022-es időszak legjelentősebb vizsgálata a *Kulturális tanulás kutatás (2020)*, amely a közművelődési intézményrendszer és a népfőiskolák tanulási aktivitásait mérte. Meghatározó, az egyik legnagyobb volumenű feladat 2022-2023-ban is a *levéltári adatgyűjtés a polgári kori egyesületekről*. Ebben az időszakban zajlott a *kulturális közösségeinket felmérő* kutatás, valamint a *közművelődés helyzete és reakciói a koronavírus-járványra* munkacímű felmérés 11 körben (2020-2021), a *filmklubok vizsgálata a közművelődés intézményrendszerében*, a *játékos közösségek-közösségi játékok*, az *éremgyűjtő tevékenységek* és egy kulturális gazdaságfejlesztési projekt keretében a *kézművesek országos felmérése*. 2021-es kutatás volt, a közelgő évfordulóra tekintettel, a *Petőfi öröksége* kutatás második köre (2021). A *levéltári felmérés mellett* 2022-ben olyan vizsgálatok zajlottak még, mint a *települési kiadványok*, valamint a *közművelődés és felekezetek viszonyának felmérése* és az *olvasási szokások* kutatása. (5. ábra)

5. ábra: Koronavírus felmérés. Mennyiben módosult (ha módosult) a közművelődési színtér/intézmény funkciója, a 2021. 05. 15-i nyitás óta? (db)

(Forrás: Saját szerkesztés)

Köszönhetően a hálózati munkának napjainkra intenzív és folyamatos együttműködés alakult ki az Intézet megyei igazgatóságainak kollégáival mind a statisztikai adatszolgáltatás, mind az egyes kutatások terén. A Szakmafejlesztési Igazgatóság Képzési és Felsőoktatás-fejlesztési Központjával történő együttműködés pedig szinergiában is erősítette a három terület teljesítményét (pl. a Kutató Központ kollégáinak részvétele az egyes képzésekben, előadások a közösség-szervező nyári táborokban, tananyagfejlesztés, Felsőoktatás-fejlesztési Központ kutatási tevékenysége.)

Összegző megállapítások

Összességében a kutatások nagyban segítették az Intézet stratégiai céljainak megvalósulását a szakma megújulásának folyamatában. Fontos döntések meghozatalát készítették elő a közművelődés tevékenységének, szervezetének és finanszírozásának tekintetében. Az Intézeti kutatásai a szerves részei, kiegészítői lettek a közművelődési feladatellátásnak az országos, megyei és a helyi szinteken is. Az egyre hatékonyabbá váló hálózati működésnek, a statisztikai adatszolgáltatásnak és a közösségi színtereket, közművelődési intézményeket, civil szervezeteket célzó vizsgálatoknak köszönhetően a közművelődés valamennyi szereplője be tudott kapcsolódni a vizsgálatokba. A kutatások beépültek az egyes szakmai projektekbe, előkészítették azokat, mérték a hatásukat és gyorsjelentések, cikkek, tanulmányok formájában tájékoztatták a tágabb és szűkebb szakmai nyilvánosságot.

Az is előrevetíthető, hogy a 2022-es és 2023-as évek globális, részben lokális történelmi, társadalmi és gazdasági eseményei, válságai egy újabb időszak kezdetét jelzik mind a közművelődési szakma, mind az Intézet, mind a közművelődés-szakmai kutatások vonatkozásában. A kulturális szereplők egyre erősebb együttműködése, hálózatos tevékenysége, a kutatásra épített döntéselőkészítés elterjedése azonban azt igényli, hogy a kutatási terület továbbra is meghatározó része legyen a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységének: nem csak a közművelődésre, hanem a teljes kulturális ágazatra kiterjedően.

Felhasznált irodalom:

- Dudás Katalin (2015): Az amatőr művészeti tevékenység hatása a szubjektív életminőségre és a lelki egészségre. In: Kulturális Szemle, 3. szám. <http://www.kulturalisszemle.hu/3-szam/hazai-tudomanyos-muhely/dudas-katalin-az-amator-muveszeti-tevekenyseg-hatasa-a-szubjektiv-eletminosegre-es-a-lelki-egeszsegre-2015-10-30>)
- Dudás Katalin (2016): Az integrált többfunkciós szolgáltató terek - IKSZT-k – tevékenysége. In: Kulturális Szemle, 5. szám. <http://www.kulturalisszemle.hu/5-szam/hazai-tudomanyos-muhely/dudas-katalin-az-integralt-tobbfunkcios-szolgáltato-terek-ikszt-k-tevekenysege-2016-07-28>)
- Izer Boglárka (2016): Szervezetten belüli non-formális tanulás – A Nemzeti Művelődési Intézet „Látó útjainak” hatása. In: Kulturális Szemle, 6. szám. <http://www.kulturalisszemle.hu/6-szam/junior-kutato-i-muhely/izer-boglarka-szervezetten-beluli-non-formalis-tanulas-a-nemzeti-muvelodesi-intezet-lato-utjainak-hatasa>)
- Juhász Erika – Ponyi László (2016): A Kapunyitogató program országos hatásvizsgálatának eredményei (2013-2016). Szín – Közösségi Művelődés 21/2. 2016. május.
- Juhász Erika – Márkus Edina – Benkei-Kovács (2020): A közösségszervezés szakos hallgatók bemeneti kompetenciamérésének eredményei. Szín – Közösségi Művelődés 25/4. 2020. december.
- Juhász Erika – Márkus Edina – Benkei-Kovács Balázs (2021): Kutatás közben - közművelődési szakemberek képzést kísérő pályakép vizsgálatának első eredményei. In: Szín, 26. évf. 4. sz. (2021. december) 26-29 p. http://epa.oszk.hu/01300/01306/00168/pdf/EPA01306_szin_2021_04_026-029.pdf
- Juhász Erika – Ponyi László (2021): Kutatások a Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési programban. Szín – Közösségi Művelődés 26/4. 2021. december.
- Novák Erzsébet (2015): Digitális írástudás a szakadék két oldalán. In: Kulturális Szemle, 3. szám. <http://www.kulturalisszemle.hu/3-szam/hazai-tudomanyos-muhely/novak-erzsebet-digitalis-irastudas-a-szakadek-ket-oldalan-2015-10-30>).
- Arapovics Mária – Ponyi László (2019): Vezetői összefoglaló. A kutatási folyamatok összegzése, további javaslatok. In Arapovics Mária – Ponyi László – Bódog András (szerk): Kulturális közösségfejlesztési folyamatok vizsgálatai Magyarországon. Cselekvő közösségek Projekt EFOP Összefoglaló zárótanulmány. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet NKft., Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 5-21. p.

[1] 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről.

[\[2\]](#) Terjedelmi korlátok miatt az egyes vizsgálatok tematikus bemutatására és csoportosítására nincs lehetőségünk ebben a tanulmányban. [_](#)

[\[3\]](#) A tanulmányban szereplő ábrákat elsősorban illusztratív szándékkal illesztettük be.

[_](#)